

“ทุนทางสังคม” ทรัพยากรมนุษย์ทางวัฒนธรรม: ว่าด้วยเครือข่ายช่างทำเรือยาว จังหวัดพิจิตร

"Social Capital" Cultural Human Resources: On a Long Boat Network
Pichit Province

พระครูพิจิตรวรเวท (มานัส มารยาท)¹ และพระมหาสุเมฆ สมานิติโต²
Phrakhruhichitworawet (Manas Junthasrilo) and Phramahasumek Samahito

Received: January 14, 2020

Revised: May 15, 2020

Accepted: May 27, 2020

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ต้องการศึกษาทุนทางสังคมผ่านทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญ คือ ช่างทำเรือยาว (การเพิ่มมูลค่าในคน) ที่เชื่อมโยงทุนทางสังคม บวกเครือข่ายของรัฐ และประชาสังคม กับจารีต วัฒนธรรม สายน้ำ เรือ งานบุญแข่งเรือยาว กลายเป็นสังคมคนพิจิตร และการยกระดับฐานของชุมชนจากช่างทำเรือ โดยใช้แนวคิด การพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12) ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี การบริหารงานภาครัฐแบบเครือข่าย การบริหารแบบมีส่วนร่วมแบบเครือข่าย (กพร.) การวิพากษ์งานผ่านคำถามเหล่านี้ เช่น ช่างทำเรือรับอิทธิพลอะไรไปจากรัฐ ช่างทำเรือมีอิทธิพลต่อรัฐหรือไม่อย่างไร การฝันตัวจากช่างมารับใช้รัฐ (ข้าราชการ) ทำอย่างไร ทำไมช่างทำเรือ/รัฐ อยู่โดดเดี่ยวไม่ได้ ใครเป็นคนจัดประเพณีการแข่งขันเรือยาวในจังหวัดพิจิตร และการโยกหาอดีตในสังคมปัจจุบันเป็นอย่างไร เป็นต้น

คำสำคัญ: ทุนทางสังคม, ทรัพยากรมนุษย์, เครือข่าย, ช่างทำเรือยาว, จังหวัดพิจิตร

Abstracts

This academic article requires the study of social capital. Through human resources, the key is a long boat maker. (Adding value in people) that link social capital Plus the state network And civil society and cultural tradition, river boat, boat

¹⁻² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding author, e-mail: maryathmanas33@gmail.com, Tel. 089-5656448

race, long boat Became a Phichit people society And upgrading the base of the community from a boat maker using the concept of human capital development (National Economic and Social Development Plan No. 12) 20-year national strategy, network-based public administration Collaborative network management (Khor) Critique of work through these questions, such as what a boatmaker is influenced by the state Does the boat maker influence the state? Dreaming from a technician to serve the state (civil servants). How to do? Not a boatmaker/state. Can't be alone who organized the long boat race in Phichit province? And longing for the past in today's society

Keywords: Social Capital, Human Resource, Network, Long Boat Maker
Pichit Province

บทนำ

จังหวัดพิจิตรมีการแข่งเรือประเพณี มาเป็นเวลานานแล้วเพราะมีธรรมเนียมว่า วัดใดถ้าจัดงานปิดทองไหว้พระแล้วก็ต้องจัดงานแข่งเรือควบคู่กันไปด้วย จัดขึ้นในเดือนกันยายนของทุกปี ในงานมีการแข่งเรือประเพณี การประกวดขบวน แห่เรือ การประดับประดาเรือขบวนต่าง ๆ สวยงาม น่าชมบริเวณแม่น้ำน่านหน้าวัดท่าหลวงโดยมีการริเริ่มในสมัยท่านเจ้าคุณพระธรรมทัตตมุนีวงศ์ (เอี่ยม) เจ้าอาวาสวัดท่าหลวง และเจ้าคณะจังหวัดพิจิตร เมื่อ ประมาณ พ.ศ. 2450 ได้กำหนดงานจัดงานแข่งขันเรือตามกำหนดวัน คือ วันขึ้น 6 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี ภายหลังน้ำในแม่น้ำน่านลดลงเร็วเกินไปไม่เหมาะสมจะแข่งขันเรือยาว จึงเปลี่ยนมาเป็นวันขึ้น 6 ค่ำ เดือน 10 โดยได้จัดนำผ้าห่มหลวงพ่อเพชรมอบให้เป็นรางวัลสำหรับเรือยาวที่ชนะเลิศ และรองชนะเลิศ ต่อมาได้เปลี่ยนรางวัลเป็นธงที่มีรูปหลวงพ่อเพชรแทน ต่อมาในปี 2532 ได้กำหนดการแข่งขันเรือยาวประเพณีตรงกับวันเสาร์ อาทิตย์ ของต้นเดือนกันยายนของทุกปีโดยจัดแบ่งประเภทเรือเพื่อทำการแข่งขันเป็น 3 ประเภท 1) ขนาดเล็ก ฝีพายไม่เกิน 28 คน 2) ขนาดกลาง ฝีพายไม่เกิน 40 คน และ 3) ขนาดใหญ่ ฝีพายไม่เกิน 55 คน โดยในขณะที่เรือที่แข่งขันในวันแรก และชนะเลิศอยู่ในประเภท ก 1, ข 1 และเรือที่แข่งขันในวันแรกและแพ้ จัดอยู่ในประเภท ก 2, ข 2 (Super User, 2555)

ประวัติความเป็นมาของข่งทำเรือยาว และการแข่งขันเรือยาว

ชุมชนจะมีวัฒนธรรมประเพณีที่มาตั้งแต่บรรพบุรุษทำต่อ ๆ กันจากรุ่นสู่รุ่น โดยเป็นการแข่งเรือยาว ซึ่งจะเป็นกีฬาที่มีสำหรับคนในชุมชนมาแข่งขันกัน เขาจะใช้เวลาว่างจากการทำการเกษตรของชาวบ้านมาแข่งกีฬากัน ซึ่งทางจังหวัดพิจิตรได้ร่วมสืบสานประเพณีวัฒนธรรมร่วมกันมา โดยการนำไม้มาทำเป็นเรือเพื่อที่จะมาแข่งกันระหว่างหมู่บ้านระหว่างชุมชน โดยให้สมาชิกได้เกิดความสามัคคีรักใคร่กลมเกลียว แล้วมีความอดทนในการฝึกฝนการพายเรือให้ชำนาญคล่องแคล่ว

ยิ่งขึ้น ซึ่งการเล่นเรือเป็นเกมที่ท้าทายที่สุดของชุมชนของจังหวัดพิจิตร และเป็นที่ใหญ่ที่สุดในการแข่งเรือระดับประเทศ

ช่างต่อเรือ ช่างทำเรือ ซึ่งเรียกได้ทั้งสองอย่าง แต่ส่วนมากในปัจจุบันจะเรียกว่าช่างประกอบเรือยาว ถ้าเกิดจะมีข้อมูลก็ในเรื่องของ 5 ฝีพาย 7 ฝีพาย 12 ฝีพาย 30 ฝีพาย 40 ฝีพาย 55 ฝีพาย ตัวเรือจะมี 5 ฝีพาย ที่นี้เรียกว่าบ้านหนองตะเคียนหมู 3 ตำบลคลองทราย อำเภอสามโก้ จังหวัดพิจิตร เมื่อก่อนเมื่อประมาณปี 2540 ก็ประสบความสำเร็จและปีพ.ศ. 2543 ถึง พ.ศ. 2545 ฝึกให้กับยุทธการนาวา หรือประชากรสงครามพิเศษทางเรือ (หน่วยซีล) จึงเรียกกันว่าโค้ช เพราะผลงานดีจึงนับถือเป็นโค้ช ในประเทศไทยก็จะเรียกกันโค้ชอย่างเดียว เมื่อก่อนได้ไปฝึกที่เจดีหยอย เมื่อก่อนที่ฝึกฝีพายไปเป็นทีมชาติหรือในจังหวัดต่าง ๆ ก็เลยตั้ง หน่วยเซลล์ได้ติดต่อมาแต่ก็ปฏิเสธก็ไปไม่ได้ อดีตก็เป็นคนรับจ้างทำเกษตร ด้วยการเล่นเรือเป็นสิ่งที่รัก เวลาไปฝึกคนก็จะมี ความเชื่อมั่นสูงกว่า หน้าที่ไปฝึกลงเรือก็เหนื่อยก็โหด ลดลงจากเรือก็เดินคุยกันซึ่งเป็นกิจกรรม ลักษณะมีความเป็นผู้นำถ้าใครไม่ตั้งใจหรืออู้งานด้วยสายตาจะรู้ทันที อยู่เช่น 55 คนก็จะเข้าไปพูดว่าจะเล่น ไม่เล่น จะซ่อมไปซ่อม ถ้าไม่ซ่อมก็ต้องลงมา เพราะจะทำให้ไปถ่วงคนอื่น ยังหน่วยซีล สงครามพิเศษจะมีความฝึกยาก เพราะเป็นฝีพายราชการ และไม่ใช้บุคคลธรรมดา ถ้ารับไม่ได้ก็จะมี ความยากมาก จึงเกิดความภูมิใจว่าสามารถทำตรงนั้นได้ด้วยความจริงจังและดูแล เพราะสถานะไปเป็น ครูฝึกก็ต้องยอมแต่ก็ไม่ได้เรียกเงินเรียกทองอะไร ตัวอย่างคนทั่วไปวันละ 1,000 บาท ซึ่งไปตาม สนามก็จะได้รับรางวัลจากสนาม จังหวัดบึงกาฬได้มา 400,000 บาท ก็จะได้เกือบทั้งหมด การที่ช่าง เกิดมาจากการโมโหช่างที่ทำมาแบบบิดๆ เบี้ยว ๆ ไม่สวยไม่วัง ก็เลยเกิดความคิดว่าน่าจะทำเองดีกว่า จากความคิดและที่มีประสบการณ์ทำเรือมาสามารถเอาเกมได้ ช่วงที่ไปฝึกกับกองทัพเรือ ยุทธการนาวาที่อ่างเก็บน้ำก็ไม่เห็นทีมชาติไปดูลักษณะตัวเรือตามมาตรฐาน ท้องเรือเป็นยั้ง แล้ว วังอย่างไร เอามาเป็นข้อคิด นำแบบมาจากเรือพายพับกับเรือแคนู ซึ่งทรงเรือเหยียดน้ำจะเป็น ระดับประเทศไทย ซึ่งทำเรือสูงกว่า 3 นิ้ว ไม้พายจะสูงกว่า 3 นิ้ว คิดดูแล้วถ้า 55 คน เวลาพายเรือ จะลอยอยู่นานน้ำ ได้ขอให้ช่างที่เคยทำให้ มาทำด้วยกัน และเป็นคนออกแบบทุกอย่าง ให้ช่างมา ประกอบให้ เอาความรู้จากทางมา เอาของช่างมาใช้ เพราะยังไม่เป็นงาน ซึ่งตอนนี้ลงมือทำเองแค่ 50 % เขาจะมีช่างเฟอร์นิเจอร์ ช่างไม้ ช่างประกอบ ช่างอีบล็อกซี ช่างสี แล้วก็เป็นคนควบคุมดูแล แต่ฉันพรุ่งนี้จะมีฝีมือในการทำงานแต่ไม่มีมันสมองในการคิดว่าจะต้องเป็นยั้ง แล้วตอนนี้ทำจริงๆ ต้องเน้นความสวยงามเป็นหลักด้วย ถ้าเอาความสวยและความไวของเรือด้วยจะดีมาก ถ้าวังแล้วไม่สวย คนก็ยังไม่ชอบ ต้องให้สวยสะดุดตาก่อน ประวัติการทำรายการแข่งเรือจังหวัดพิจิตรมีมา นานเคยมาตั้งแต่ปี 2529 มาพายเรือตอนปีพ.ศ. 2542 พอติมีผู้หญิงมาชอบจึงได้ย้ายมาอยู่ที่นี้ ซึ่งเป็นมนต์ขลังโดยมีคนจำนวนมากและมีเรือจำนวนมากเข้ามาแข่งขัน แล้วเกิดความสุขจนเกิดความ รักในการแข่งขันเรือ จึงเริ่มเข้ามาเล่นในปี พ.ศ. 2530 จึงได้มาทำทีมสีพนวนันก็ได้มีแชมป์ ที่ศร พรหมมาศก็ได้แชมป์ การเล่นเรือเป็นเกมที่ท้าทายที่สุดคนในกลุ่มหลายคนระบบหลายครอบครัว ที่ ศรพรหมมาศแต่บางครั้งก็อยากทานอะไรมาบ้านมารวมกัน ฝึกจากคนที่ทะเลาะเบาะแว้งกันก็ กลายเป็นคนที่สามัคคีกันกลมเกลียวเป็นหนึ่งเดียว ขนาดคนแก่ๆ ขึ้นมาจากอะไรก็มือไหว้อย่างงมว่า

แก่ง เอ้าฝายอยู่ได้ ซึ่งเป็นความภูมิใจด้วย ฝึกให้กับฝายมาก่อนการเป็นช่างทำเรือ ซึ่งการฝึกเรือก็ไม่มีที่ไปที่ไปอยู่ ๆ ประมาณปี 2539 จังหวัดมุกดาหารก็โทรมาหาอยากได้โค้ช ก็ได้เป็นโค้ชมาตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ทุนทางสังคม

วิธีการและกระบวนการทำเรือและการพายเรือ กฎกติกาข้อบังคับในการแข่งพายเรือ โดยใช้กฎกติกาที่เป็นสากลที่ใช้กันทุกที่ ซึ่งในสมัยก่อนจะแข่งเพื่อความสนุกสนาน แต่ในปัจจุบันแข่งเพื่อเอารางวัล เพื่อความเป็นเอาตาย โดยประเด็นสำคัญก็คือแต่ละทีมต้องเกิดความรักความสามัคคีต้องไม่เกิดความขัดแย้งซึ่งกันและกันเพราะจะทำให้เรือสามารถไปถึงเส้นชัยได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งในการแข่งแต่ละครั้งก็ต้องใช้ทุนซึ่งในบางพื้นที่ที่ไม่มีทุนสำรองอยู่จึงเกิดปัญหาเล็กน้อย ซึ่งในการทำเรือผู้ที่ทำหรือช่างต้องมีวิสัยทัศน์เป็นของตัวเอง ต้องมีใจรักและให้ความสำคัญกับการทำเรือ มีมาตรฐานทำเรือที่ได้คุณภาพ และการทำเรือไม่ควรทำเป็นธุรกิจแต่ควรจะทำเพื่อสืบสานประเพณี วัฒนธรรมของชุมชนหรือจังหวัดพิจิตรเท่านั้นเพื่อให้ชุมชนสามารถรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของจังหวัดได้

ช่างทำเรือ (การเพิ่มมูลค่าในคน)

การเพิ่มมูลค่าในตัวคุณก็คือ ทีมไหนตั้ง ทีมไหนวิ่งตีทำจากช่างคนนี้ ก็จะมีการถามๆ กัน เพราะถ้ายังตั้งก็ต้องยิ่งเพิ่มมูลค่าเพิ่มเงิน สำหรับช่างทำเรือก็ต้องมีลูกทีม ถ้าทำเรือและไม่มีฝายจ้างก็อยู่ไม่ได้เพราะฝายต้องมี 80 เปอร์เซนต์ที่ขายได้ ก็เหมือนกับว่าเอาฝายมาจ้างขายเรือเพื่อที่จะได้ขายเรือได้ต่อไป ของทางชุมชนจะติด 1 ใน 4 ของจังหวัด จะไม่ทำให้ธุรกิจอะไร ซึ่งช่างมี 2 ส่วนหลักๆ ก็คือช่างที่ทำเป็นอาชีพ กับช่างที่ทำโดยไม่ได้ยึดเป็นอาชีพ ซึ่งส่วนใหญ่จะทำต่อเป็นธุรกิจ ซึ่งราคาเรือ 1 ลำ 40 ฝาย ก็ราคาประมาณ 320,000 บาท ค่าวัสดุค่าแรงก็จะประมาณนี้ ถ้าฝาย 55 คนก็จะราคา 440,000 บาท

การทำเรือก็มีมูลค่าในตัวเพราะถ้าช่างทำเรือออกมาแล้วแข่งชนะหลายๆ ครั้งก็จะทำให้มีคนมาติดต่อทำเรือเพื่อเป็นการจ้างช่างไปในตัว เพื่อที่จะไปล่ารางวัล รูปลักษณ์ของเธอต้องมีความสวยงาม มองแล้วโดดเด่นสะดุดตา โดยสมัยก่อนจะใช้แบบเรือขุด ซึ่งในปัจจุบันหายากมากเพราะในปัจจุบันส่วนใหญ่จะเป็นตัวประกอบมิใช่เรือขุด ช่างที่ทำเรือต้องความจริงใจจริงจังต่อการทำเรือให้ออกมาสมบูรณ์แบบโดยไม่มีที่ติ และสามารถนำฝายไปสู่เส้นชัยได้ง่าย มีความรู้เร็ว มีลักษณะเบาเหมาะที่จะนำชัยชนะมาสู่ผู้แข่ง

จาริต วัฒนธรรม สายน้ำ เรือ งานบุญแข่งเรือยาว

ประเพณีวัฒนธรรมของจังหวัดพิจิตรถือได้ว่าเป็นทรัพย์ทรัพย์สินทางปัญญา (หรือเรียกอีกอย่างว่าภูมิปัญญาในการละเล่นทางน้ำ ที่วางเว้นจากการทำการเกษตร หรือวัดมีงานบุญในวัดก็จะมีแข่งเรือขึ้น) มาจากบรรพบุรุษโดยสืบต่อจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งจะมีผู้ให้ความรู้เป็นผู้สอนในการพายเรือ โดยที่ฝายต้องมีความสมัครสมานสามัคคีซึ่งกันและกัน ร่วมแรงร่วมใจกันไปถึงเส้นชัย ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของแต่ละเรือและมาตรฐานของแต่ละลำ และขึ้นกับชื่อเสียงของช่างว่าสามารถ

ทำให้เรือเข้าสู่ซัยชนะหรือรับรางวัลได้มากน้อยแค่ไหน ก็จะทำให้มีคนเข้ามาสนใจ และมูลค่าของลำเรือก็จะมีมากขึ้น ว่าจะทำเพื่อธุรกิจหรือจะทำเพื่อรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเอาไว้เท่านั้น โดยช่างส่วนใหญ่ก็ไปยึดถือเงินเป็นมูลค่าหลักในการทำเรือโดยไม่ได้ยึดถือคุณภาพหรือสิ่งสำคัญในการทำเรือ

การรับอิทธิพล/มีอิทธิพลต่อรัฐ ของช่างทำเรือ

ช่างทำเรือส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลมาจากองค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลและองค์การบริหารส่วนจังหวัดในการดูแลบริการ ซึ่งส่วนใหญ่จะสนับสนุนดูแลในเรื่องของเป็นคณะกรรมการเข้ามาช่วยในเรื่องของการดูแลในด้านของบุคคล ซึ่งท่านก็จะได้รับอิทธิพลมาจากหน่วยงานราชการโดยที่เชิญตัวไปเป็นครูฝึก โดยที่เสริมสร้างประสบการณ์และสร้างชัยชนะให้กับหลายที่จนมีชื่อเสียงโด่งดัง และทำให้ประสบความสำเร็จในหลาย ๆ ระดับ และทุกคนยังให้เกียรติและให้ความสำคัญเพื่อเป็นความภาคภูมิใจสำหรับช่าง

การผันตัวจากช่างมารับใช้รัฐ (ข้าราชการ) ช่างทำเรือ/รัฐ อยู่โดดเดี่ยวไม่ได้

สำหรับการแข่งระดับชาวบ้านหรือชุมชน ส่วนใหญ่ฝีพายก็จะเป็นส่วนใหญ่จะเป็นช่างเป็นชาวบ้านที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องของการทำเรือ แต่ก็จะมีในส่วนของช่างที่ไปสอนให้กับข้าราชการในหน่วยบัญชาการสงครามพิเศษทางเรือ เพื่อไปฝึก ไปบอกกระบวนการความถูกต้องมาตรฐาน ซึ่งทำหน่วยบัญชาการสงครามพิเศษทางเรือก็ได้รับรางวัลได้แชมป์ในหลาย ๆ รายการ ซึ่งทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและกันได้โดยที่ถึงแม้ว่าจะห่างไกลกันแล้วก็ยังสามารถติดต่อสื่อสารกันได้อยู่

การจัดประเพณีการแข่งขันเรือยาวในจังหวัดพิจิตร

ส่วนใหญ่ผู้ที่จัดประเพณีแข่งขันเรือยาวในจังหวัดพิจิตรมาจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดโดยมีงบประมาณซึ่งบางครั้งก็จะเกิดปัญหาขัดข้องชาวบ้านจึงต้องรวมกันเพื่อที่จะจัดกิจกรรมประเพณีนี้ให้ได้ลวง แต่ปัจจุบันทางวัดท่าหลวงก็ได้เป็นผู้ที่จัดพิธีการแข่งขันเรือยาวโดยที่ทุกคนร่วมมือกันทำหน้าที่ช่วยกันจัดงาน จัดตั้งทีมงานจัดตั้งคณะกรรมการ ร่วมกันทำหน้าที่ตามตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

การโยกหาอดีตในสังคมปัจจุบันเมื่อพูดถึงการแข่งขันเรือยาว

ในอดีตและปัจจุบันก็จะมี ความต่างกันในเรื่องของเงิน ภาวะเยียบ การบริหารจัดการ ซึ่งในปัจจุบันเงินเป็นส่วนสำคัญในการใช้จ่ายต่าง ๆ และกฎกติกาของสนามเมื่อก่อนจะแข่งขันกันแบบเรียบง่ายโดยไม่ได้ชิงดีชิงเด่นชิงแชมป์อะไรมากมาย แต่ในปัจจุบันจะแข่งขันเอาเป็นเอาตายเพื่อเอารางวัลเอาเงินรางวัล โดยที่ไม่สนใจถึงการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน ในปัจจุบันจะจ้างอแอกไนซ์มาโดยอแอกไนซ์จะหักค่าจ้างเป็นเงินจำนวนมาก เพราะชาวบ้าน วัด ห้างที่จะสบายโดยไม่ต้องจัดอะไรเลย แล้วก็ถูกหักเงินในส่วนที่เป็นของอแอกไนซ์ ซื้อเงินจำนวนมาก ในการแข่งขันเรืออยากให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาวัฒนธรรมประเพณีต่อไปโดยที่ไม่ให้เลือนหายไปหรือสูญหายไป แล้วจะมีพวกที่เห็นแก่ตัวเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนโดยการคอร์รัปชั่น โดยที่หาข้ออ้างในการแข่งเรือเพื่อนำเงินจากที่ได้รับ ไปใช้ในทางที่ไม่ควรไม่ชอบ

แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์

ทุนทางสังคม

ทุนทางสังคมจะเป็นลักษณะปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในหลายมิติ เช่น มิติที่เป็นเรื่องของระบบความคิด มิติของค่านิยมทางวัฒนธรรมประเพณี ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความมีจิตสำนึกร่วมกันในความเป็นเจ้าของ ความเป็นชุมชนหรือครอบครัวเดียวกัน มีจารีต รวมถึงการมีค่านิยมต่างตอบแทนซึ่งกัน และกันความไว้วางใจทางสังคมที่ได้อำนวยความสะดวกให้เกิดการประสานงาน และการร่วมมือร่วมใจเพื่อมุ่งหวังผลประโยชน์ร่วมกัน ไมตรีจิตที่มีต่อกันที่เกิดจากโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นต้นทุนที่สำคัญของสังคมที่ก่อให้เกิดการพึ่งตนเอง เพราะความร่วมมือร่วมใจของประชาชนในสังคมทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ในขณะเดียวกันความสัมพันธ์ดังกล่าวจะมีลักษณะตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความโอบอ้อมอารี ความเอื้ออาทร เปรียบเสมือนเป็นสมบัติสาธารณะของประชาชนในท้องถิ่นที่ทุกคนสามารถเข้าถึง และใช้ประโยชน์ได้ตลอดเวลา การที่ชุมชนมีทุนทางสังคมเช่นนี้ย่อมเป็นการเกื้อกูลต่อการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในท้องถิ่นนั้น ๆ เพราะทุนทางสังคมจะส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดการสร้างทุนทางปัญญา (บุญทัน ดอกไธสง, 2551) หรือความรู้ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ทางด้านการประมง ความรู้ด้านการเพาะปลูก ความรู้ในการใช้สมุนไพร ความผูกพันในครอบครัว หรือชุมชนทุนที่กล่าวมาทั้งหมดนี้รวมกันแล้วเรียกว่าทุนทางสังคม ซึ่งเป็นมรดกที่สืบทอดและสืบท่อมานานในสังคมไทย ขณะที่การศึกษา ค้นคว้าเพื่อหาแนวทาง หรือรูปแบบในการแก้ไขปัญหาทางสังคมยังคงดำเนินต่อไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ รวมถึงบทบาทของประชาชนทุกคนที่จะหันหน้าเข้าหากันและร่วมกันแก้ไขปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน (ไมตรี อินทรีย์, 2560)

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์

ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติ และในทุกช่วงวัยให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีคุณภาพ โดยประชาชนชาวไทยมีความพร้อมทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา มีพัฒนาการที่รอบด้าน และมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบตนเอง บุคคลอื่น และสังคมรู้จักอดออม มัธยัสถ์ รักษาศีลธรรม มีวินัย โอบอ้อมอารี และเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษ และภาษาที่ 3 รวมถึงการอนุรักษ์ภาษาของท้องถิ่น รักการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องสู่การเป็นประชาชนชาวไทยที่มีทักษะสูง เป็นนักคิดเพื่อสร้างนวัตกรรม เป็นผู้ประกอบการ เป็นเกษตรกรยุคใหม่และอื่น ๆ โดยมีสัมมาชีพตามที่ตนเองมีความถนัด ตัวชี้วัด ประกอบด้วย (1) การพัฒนาคุณภาพชีวิต สุขภาวะ และความเป็นอยู่ที่ดีของคนไทย (2) ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ (3) การพัฒนาสังคมและครอบครัวไทย โดยประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ

การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ของประเทศไทย พบว่า ประสพปัญหาในด้านคุณภาพของประชาชนในแต่ละช่วงวัยซึ่งเป็นผลที่สืบเนื่องมาจากผลลัพธ์ของคุณภาพทางการศึกษาของประชาชนในวัยเรียนค่อนข้างต่ำ รวมถึงการพัฒนาในด้านความรู้และทักษะของแรงงานไม่สอดคล้องกับความต้องการตลาดงาน ในขณะเดียวกันประชาชนจำนวนมากยังขาดทักษะในการใช้วิจารณ์ญาณโดยไม่สามารถคัดกรอง และเลือกรับวัฒนธรรมจากถิ่นอื่นที่หลั่งไหลเข้ามาได้อย่างเหมาะสม ซึ่งส่งผลกระทบต่อทัศนคติ ค่านิยม รวมถึงพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตเริ่มเข้าสู่ภาวะวิกฤต การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในระยะต่อไปจึงต้องให้ความสำคัญกับการวางรากฐานในการพัฒนาประชาชนให้มีความสมบูรณ์ เพื่อให้ประชาชนไทยมีทัศนคติรวมถึงพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคมไทย ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพสูงเป็นไปตามมาตรฐานสากล และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง มีสุขภาวะที่ดีขึ้น ประชาชนในทุกช่วงวัยมีทักษะ มีความรู้ และมีความสามารถเพิ่มขึ้นรวมทั้งสถาบันทางสังคมมีความเข้มแข็ง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศเพิ่มขึ้น

แนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ประกอบด้วย (1) ปรับเปลี่ยนค่านิยมของประชาชนให้มีวินัย มีคุณธรรมจริยธรรม มีจิตสาธารณะ รวมถึงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เช่น การส่งเสริมให้มีการบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนที่มีการสอดแทรกความมีระเบียบวินัย จิตสาธารณะ และคุณธรรม จริยธรรม (2) พัฒนาศักยภาพของประชาชนให้มีความรู้ และความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ภายในสังคมอย่างมีคุณค่า เช่น การส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กในระดับปฐมวัยให้มีการพัฒนาทักษะทางสมองและทางสังคมที่เหมาะสม เด็กวัยเรียนและวัยรุ่นส่งเสริมให้มีความรู้การคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น (3) ยกระดับการศึกษาอย่างมีคุณภาพเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น การปรับระบบบริหารจัดการสถานศึกษาขนาดเล็ก เพื่อให้มีการบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกันอย่างสอดคล้องกับขนาดและจำนวนที่เหมาะสม ปรับปรุง และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิตอย่างสร้างสรรค์ (4) ลดปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพและสร้างการมีส่วนร่วมให้ทุกภาคส่วนได้คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสุขภาพอาทิ ส่งเสริมให้มีกิจกรรมทางสุขภาพและพัฒนาโภชนาการที่มีความเหมาะสมกับวัย ปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายและภาษีในการควบคุมผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลร้ายต่อสุขภาพของประชาชน (5) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการระบบสุขภาพภาครัฐและปรับปรุงด้านระบบการเงินการคลังด้านสุขภาพ อาทิ ปรับระบบบริหารจัดการทรัพยากรที่ต้องใช้ร่วมกันระหว่างสถานพยาบาลทุกสังกัดในเขตพื้นที่สุขภาพ (6) พัฒนาระบบการดูแลสุขภาพและเสริมสร้างสภาพแวดล้อมให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสังคมสูงวัย เช่น การผลักดันให้มีกฎหมายในการการดูแลผู้สูงอายุนานาชาติ และ (7) ผลักดันให้สถาบันทางสังคมมีส่วนร่วมพัฒนาประเทศอย่างเข้มแข็ง อาทิ กำหนดมาตรการดูแลครอบครัวที่เปราะบาง และส่งเสริมสถาบันการศึกษาให้เป็น

แหล่งบริการความรู้ทางวิชาการที่ทุกคนเข้าถึงได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, 2560)

การปรากฏตัวของเครือข่ายการดำเนินงานภาครัฐ

ภูมิทัศน์ของภาครัฐได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ภาครัฐกำลังเปลี่ยนจากรูปแบบการให้บริการแบบมีลำดับขั้นไปเป็นระบบเครือข่ายซึ่ง วิธีนี้ภาครัฐจะใช้เครือข่ายผู้รับบริการจ้างเหมาภาคเอกชน หน่วยงานที่ไม่แสวงหากำไร และหน่วยงานรัฐอื่น ๆ เพื่อให้บริการและบรรลุ เป้าหมายทางนโยบายในเวลาเดียวกันวิธีการที่รัฐใช้บุคคลที่ 3 ในการให้บริการมีความซับซ้อนขึ้น ไม่ใช่แค่การจ้างหน่วยงานภายนอกให้ดำเนินการเทียบกับการดำเนินการโดยหน่วยงานภาครัฐซึ่งต้องยึดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เป็นแนวทางการบริหาร แต่เป็นเรื่อง ของการบริหารจัดการเครือข่ายความสัมพันธ์ที่มีความหลากหลายเพื่อสร้างมูลค่า ในขณะที่รัฐต้องเผชิญปัญหาที่มีความซับซ้อน มากยิ่งขึ้น และการที่เทคโนโลยีทำให้เกิดการตอบสนองที่ดีการจัดการสัญญาแบบทวิภาคีง่าย ๆ กำลังให้แนวทางแก่เครือข่ายข้าม องค์กรต่าง ๆ การบรรลุเป้าหมายในการบริการประชาชนภายใต้สภาพแวดล้อมใหม่เช่นนี้จำเป็นต้องมีวิธีการจัดการใหม่ทั้งหมด นั่นคือ วิธีใหม่ๆ ในการใช้ระบบสารสนเทศเพื่อเชื่อมต่อกับสมาชิกในเครือข่าย วิธีใหม่ ๆ ในการทำให้เกิดความรับผิดชอบ วิธีใหม่ ๆ ในการวัดผลและ การติดตามตรวจสอบผลงานและวิธีใหม่ ๆ ในการคิดเรื่องความจำเป็นของทุนมนุษย์ในการศึกษานี้เราพยายามให้เห็นกรอบการ ทำงานเพื่อผลักดันรัฐให้เข้าไปสู่ทิศทางนี้ในขณะที่แนวโน้มรัฐที่ใช้ระบบเครือข่ายคงดำเนินต่อไป หน่วยงานภาครัฐที่มีความชำนาญในการจัดการระบบเครือข่ายจะเติบโต ส่วนหน่วยงานภาครัฐที่ไม่ขาดความชำนาญในการจัดการระบบเครือข่ายจะต้องเผชิญกับปัญหาภายในองค์กรและปัญหาการให้บริการเพิ่มขึ้นอย่างแน่นอน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2560)

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการ

การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance) เป็นหลักการในการบริหารราชการแผ่นดินตามหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ซึ่งจะนำไปสู่ระบบราชการที่มีความสุจริตโปร่งใส เปิดเผยข้อมูล เทียงธรรม และมีการบริหารงานที่เน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง รวมทั้งมุ่งประโยชน์สุขของประชาชนเป็นสำคัญโดยที่หน่วยงานภาครัฐจะมีกลไกการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมที่ต่อเนื่องและสร้างสรรค์เป็นองค์กรที่เปิดให้ประชาชนหรือกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถเข้าถึงได้ (Accessibility) มีการติดต่อสื่อสารสองทางกับประชาชน (Dialogue) ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และนำข้อคิดเห็นของประชาชนมาประกอบ การตัดสินใจขององค์กร พร้อมทั้งอธิบายเหตุผล รวมไปถึงการจัดกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างทันท่วงที ถูกต้อง โปร่งใส และจริงจัง

ในการขับเคลื่อนการเปิดระบบราชการ สำนักงาน ก.พ.ร. ใช้กลยุทธ์ การพัฒนาใน 2 ส่วนพร้อม ๆ กัน คือ การพัฒนาจากภายในภาคราชการ (Inside-out Approach) โดยการส่งเสริมให้ส่วนราชการ ปรับปรุงระบบหรือวิธีบริหารงานให้เอื้อต่อ การสร้างการมีส่วนร่วม สร้างความรู้ ความเข้าใจและทักษะ ของการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมให้กับข้าราชการในระดับต่าง ๆ และ

ส่งเสริมการพัฒนาวัฒนธรรม การทำงานแบบมีส่วนร่วมรวมทั้งส่งเสริมแนวปฏิบัติที่ดี เพื่อให้เป็นหน่วยงานตัวอย่างและเผยแพร่แนวทางปฏิบัติที่ดีแก่ส่วนราชการอื่น ๆ นำไปประยุกต์ใช้ต่อไป การมีส่วนร่วม และให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการ รวมทั้งการมีส่วนร่วมเป็นไปอย่างกว้างขวาง (Inclusive) โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมต้องเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบ หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม และที่สำคัญความจริงใจ เปิดเผย ซื่อสัตย์ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ดังนั้นเราจึงควรทำความเข้าใจกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนและเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมต่อไปนี้ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในที่นี้ใช้ตัวแบบของสมาคมการมีส่วนร่วมสากล (International Association for Public Participation - IAP2) ที่เรียกว่า Public Participation Spectrum ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของประชาชน 5 ระดับ คือ ระดับการให้ข้อมูลข่าวสาร (To Inform) ระดับการปรึกษาหารือ (To Consult) ระดับการเข้ามาเกี่ยวข้อง (To Involve) ระดับความร่วมมือ (To Collaborate) และระดับเสริมอำนาจประชาชน (Empower) ซึ่งเป็นระดับที่บทบาทของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมอยู่ในระดับสูงสุด

ความสำเร็จของการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม

ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกับภาคประชาชนและภาคส่วนอื่นที่เกี่ยวข้องแบบหุ้นส่วนความร่วมมือ นำไปสู่การยอมรับ ซึ่งกันและกันในผลของ การพัฒนาที่เกิดขึ้น ก่อให้เกิดประโยชน์กับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม/ภาคประชาชน อันเป็นการสร้างพลังความร่วมมือในการขับเคลื่อนการพัฒนาระบบราชการไปสู่เป้าหมาย คือ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารราชการแผ่นดิน และตอบสนองความต้องการ ของประชาชนได้อย่างแท้จริง รวมทั้ง ผลของการพัฒนาที่เกื้อประโยชน์ต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน สังคม และประเทศชาติอย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2561)

ประชาสังคม

จากการที่คำว่า "ชุมชน" ได้ขยายขอบเขตของความหมายเรื่อยมานั้น ในช่วง พ.ศ. 2538-2539 นักวิชาการกลุ่มหนึ่งได้เสนอคำว่า "ประชาสังคม" ขึ้นอีกคำหนึ่ง โดยหมายถึง "civil society" ในภาษาอังกฤษ เพื่อให้ครอบคลุมความหมายของชุมชน ที่ขยายมากยิ่งขึ้น ในปัจจุบัน คำนี้นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย และในความหมายที่หลากหลายอีกเช่นกัน ความหมายเดิมของ "civil society" นั้น ชาวยุโรปได้เป็นผู้กำหนดขึ้น เพื่อใช้เป็นเครื่องมือการตอบโต้อำนาจของรัฐ ทั้งนี้เนื่องจากในคริสต์ศตวรรษที่ 15 เมื่อรัฐก่อรูปอย่างชัดเจน และพยายามผูกขาดอำนาจ ในการประกอบกิจกรรมสาธารณะต่างๆ แทนชุมชน กลุ่มสถาบันทางศาสนา และองค์กรวิชาชีพต่างๆ ได้รวมตัวกันต่อต้านการครอบงำของรัฐ แต่ในขณะเดียวกัน เป้าหมายของการรวมกลุ่ม เป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ ไม่ใช่เพื่อตัวเอง หรืออาจสรุปได้ว่า ประชาสังคมในความหมายนี้ หมายถึง "ส่วนรวมที่ไม่ใช่รัฐ"

นอกจากความหมายข้างต้น ก็ยังมีระดับความแตกต่าง ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างผลประโยชน์ของกลุ่ม ของบุคคล และของส่วนรวม ซึ่งกลายเป็นที่มาของสำนักคิด 4 สำนัก ที่อธิบายคำว่า "Civil Society" แตกต่างกันออกไป คือ สำนักด็อกทรีล สำนักเพนสำนักล็อก และสำนักเฮเกล (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ, 2538)

โครงการศึกษาการพัวพันกับการแข่งเรือยาวประเพณี

ปัจจุบันความนิยมในการใช้เรือในการสัญจร หรือบรรทุกสินค้าต่าง ๆ เกือบจะสูญสิ้นไป เพราะมีการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีเครื่องจักรเครื่องยนต์เพื่อใช้กับรถยนต์พร้อม ๆ กับการสร้างถนนเพื่อใช้ในการสัญจรที่มีความสะดวกสบายมากกว่าการสัญจรทางน้ำ เพราะการสัญจรทางน้ำมีความจำกัดที่ไม่สามารถเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ได้ต้องเดินทางไปตามสายน้ำเท่านั้น การแข่งขันเรือยาวในปัจจุบันเป็นการจัดขึ้นเพื่อเป็นการรักษาซึ่งวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามโดยในการจัดการแข่งขันมีการสร้างแรงจูงใจโดยการมอบรางวัล และพัฒนาเป็นถ้วยรางวัล ถ้วยเกียรติยศและเงินสด นอกจากนี้ยังมีปัจจัยจากการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยจึงส่งผลให้การจัดการแข่งขันเรือยาวได้รับการพัฒนาตามด้วยโดยพัฒนาจากการละเล่นพื้นบ้านไปสู่เกมส์กีฬาระดับจังหวัดและระดับประเทศซึ่งวัตถุประสงค์ของการจัดงานแข่งขันเรือยาวในปัจจุบัน คือ เพื่อการอนุรักษ์ประเพณี และเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน

ประเพณีการแข่งขันเรือยาว มีการพัฒนามาจากวิถีชีวิตของคนไทยในการใช้เรือเพื่อการสัญจร การค้าขาย การทำประมงโดยเมื่อถึงฤดูน้ำหลากชาวบ้านไม่สามารถที่จะปลูกข้าว หรือพืชไร่ พืชสวนได้ผนวกกับความรักสนุกของคนไทยจึงได้นำเรือที่ใช้กันมาทำการแข่งขัน โดยส่วนใหญ่จะทำการแข่งขันในช่วงเทศกาลงานบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และได้จัดให้มีการแข่งขันสืบต่อกันเรื่อยมาจนกระทั่งถึงปัจจุบันโดยมีวิวัฒนาการสืบต่อมาโดยลำดับทั้งในด้านของเรือที่ใช้ในการแข่งขันซึ่งได้รับการพัฒนาจากเรือที่ใช้ในการสัญจร หรือใช้ในการบรรทุกข้าวของเครื่องใช้มาเป็นเรือที่ใช้ในการประลองความเร็วเหนือผิวน้ำ การแข่งขันเรือยาวเป็นกลไกในการสร้างให้คนในชุมชนเกิดความรัก และความสามัคคีขึ้นภายในหมู่บ้าน เพราะการที่จะพายเรือให้ไหลลื่นเหนือผิวน้ำ และเข้าสู่เส้นชัยชนะคู่แข่งได้นั้น ต้องอาศัยความสามัคคี ความพร้อมเพรียงมีหัวใจที่เป็นดวงหนึ่งดวงเดียวกัน การแข่งเรือยาวประเพณีเมื่อพัฒนามาอยู่ในรูปแบบของเกมส์กีฬา รูปแบบ หรือกระบวนการในการจัดงานก็เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ จากเดิมเป็นเพียงการละเล่นพื้นบ้านวัดโดยคณะกรรมการซึ่งเป็นผู้ที่ประชาชนในหมู่บ้านให้ความเคารพนับถือจะชักชวนประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดงานโดยการมอบหมายให้ดำเนินการทำหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่ง เช่น มอบหมายให้เป็นคณะกรรมการประชาสัมพันธ์การจัดงาน มอบหมายให้เป็นที่คณะกรรมการหุงข้าว ทำกับข้าว เป็นต้น ซึ่งประชาชนที่ได้รับการมอบหมายหน้าที่จะมีความภาคภูมิใจว่าตนได้รับบุญใหญ่ในการดำเนินการในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในขณะที่เมื่อพัฒนามาเป็นรูปแบบเกมส์การแข่งขัน การจัดงานก็มีลักษณะที่ใหญ่ขึ้น งบประมาณที่ใช้ในการจัดงานก็ต้องมีจำนวนมากขึ้นดังนั้นอาศัยเพียงกำลังของชาวบ้านจึงไม่เพียงพอ ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดงาน และเจ้าภาพก็ร่วมกันสนับสนุน “งบประมาณ” เมื่อจัดงานในลักษณะเดียวกันในหลายพื้นที่ จึงส่งผลให้

เกิดการดำเนินงานในลักษณะทีมงาน (Work Team) ซึ่งก่อเกิดรูปแบบการทำงานในระบบความสัมพันธ์แบบใหม่เรียกว่า “โพรโมเตอร์” (Promoter) ได้กลายมาเป็นกลไกสำคัญของการจัดงานแข่งเรือยาวประเพณี ในฐานะที่เป็น “เกมส์กีฬา” และสิ่งที่ติดตามมาคือ กฎกติการวมทั้งเงื่อนไขในการแข่งขันรวมทั้งรูปแบบของเรือ และฝีพายที่จะเข้าทำการแข่งขันมีความเป็นมาตรฐานมากยิ่งขึ้นรวมทั้งสนามแข่งขันเรือยาวก็เพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้น ดังนั้นเงินทุนที่ต้องใช้จ่ายก็มีจำนวนมากยิ่งขึ้นเช่นเดียวกัน เมื่อมีการแข่งขันเรือยาวอย่างต่อเนื่องโดยมีการจัดงานแบ่งออกเป็นหลายสนามตามวัดสถานที่ราชการในจังหวัดต่าง ๆ จึงเกิดมีการลงทุนในการพัฒนาทีมงานฝีพายเรือ พัฒนากลยุทธ์เพื่อหวังผลชนะการแข่งขัน การพัฒนาตัวเรือ และเทคนิควิทยาการสมัยใหม่ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานแข่งขันรวมทั้งรูปแบบต่าง ๆ ในการจัดงาน เช่น การถ่ายทอดสดผ่านสถานีวิทยุ สถานีโทรทัศน์ และ Facebooks รูปแบบการจัดงานผู้จัดได้มีการเพิ่มเซตมีการจัดโซนเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในการชมการแข่งขันในจุดที่อยู่ใกล้เส้นชัยให้กับกลุ่มผู้เล่นเรือได้ลุ้นทายผลการแข่งขันโดยการดำเนินการดังกล่าวทั้งหมดเป็นการพัฒนา และการก่อเกิดความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการแข่งขัน ซึ่งนำมาสู่รูปแบบการเล่นเรือมีความซับซ้อนปริมาณความถี่ และวงเงินพนันจึงเพิ่มมากขึ้น (Supanee Kluanklad, 2556)

บทวิเคราะห์

ยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ช่างประกอบเรือการพัฒนาตัวเองจากเป็นฝีพาย คนที่รักเรือ หรือคนที่ผูกฝืนอยู่กับแม่น้ำ เรือ คนที่พอมีความรู้ด้านช่างไม้ หรือไม่มีความรู้เลยเข้าสู่กระบวนการทำเรือจากลูกจ้าง ลูกน้องช่าง เริ่มจากสิ่งเหล่านี้จนกลายเป็นช่างที่ทำเป็นอาชีพ และช่างตามบ้านหรือวัดนั้น ๆ พอเก็บประสบการณ์ได้ทำเรือลงแข่งขันพอชนะเริ่มมีชื่อเสียง คน วัด ชุมชน ก็จะตามหาช่างว่าเรือลำนี้ช่างไหนทำ (ประกอบเรือยาว) เริ่มจากการแข่งขันเพื่อเอาชนะช่างในแต่ละคน ทีม ก็จะมีเทคนิค หรือเคล็ดลับเป็นของตัวเอง ในหัวเรือจะมีสัญลักษณ์บ่งบอกความเป็นตัวตนของเจ้าของเรือหรือช่างนั้น ๆ ศักยภาพ มูลค่า ของทรัพยากรมนุษย์จะเพิ่มจากการทำเรือชนะและมีชื่อเสียงคนในวงการจะรู้จักกันว่าเรือใคร หน่วยงาน องค์กรไหน ช่างไหนทำ เป็นต้น

การปรากฏตัวของเครือข่ายการค้าเนินงานภาครัฐ เริ่มจากการจัดการแข่งขันเรือยาวระดับชุมชน วัด จัดการแข่งขันองค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาลตำบล โรงเรียน อนามัย อำเภอ สถานีตำรวจ ส่งบุคลากรมาสนับสนุนในการจัดงาน เครือข่ายองค์กรที่เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาในนามที่เป็นทางการคือบุคลากรช่วยงาน และไม่เป็นทางการคือ ของสนับสนุนงาน เช่น ของรางวัลต่าง ๆ ในระดับจังหวัดจะใช้พื้นที่ของวัดท่าหลวงในการจัดงาน ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถสนับสนุนงบประมาณให้กับวัดท่าหลวง (พระอารามหลวง) ได้จึงได้รับมอบหมายให้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจิตร เป็นหน่วยดำเนินการจัดทำโครงการขอรับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจิตร เพราะติดขัดข้อกฎหมายและเกี่ยวพันกับการจัดซื้อจัดจ้าง งบประมาณอุดหนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สำนักงาน

วัฒนธรรมจังหวัดพิจิตรจึงได้จัดทำโครงการจัดงานประเพณีแข่งขันเรือยาวจังหวัดพิจิตร ซึ่งด้วยพระราชทานสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ประจำปี 2561) และเป็น การขอสนับสนุนงบประมาณ โดยมีวัดท่าหลวง (พระอารามหลวง) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา และภาคเอกชน ขอสนับสนุนจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดพิจิตร ดังนี้

องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1,000,000 บาท เทศบาลเมือง 3 แห่ง (แห่งละ 200,000 บาท) เทศบาลตำบล 25 แห่ง (แห่งละ 50,000 บาท) องค์การบริหารส่วนตำบล 73 แห่ง (แห่งละ 10,000 บาท) รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 3,580,000 บาท (สามล้านห้าแสนแปดหมื่นบาทถ้วน)

การบริหารงานภาครัฐแบบมีส่วนร่วมจากหน่วยงานภาครัฐด้วยกันเองและภาคประชาสังคมที่จะได้กล่าวถึงในข้างหน้า โครงการจัดงานประเพณีแข่งขันเรือยาวจังหวัดพิจิตร ซึ่งด้วยพระราชทานสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ประจำปี 2561 จังหวัดพิจิตร โดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจิตร ร่วมกับวัดท่าหลวง (พระอารามหลวง) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

ประชาสังคมคณะกรรมการจัดงานประเพณีแข่งเรือยาวจังหวัดพิจิตร เรือยาวกลาง เรือยาวเล็ก การจัดนิทรรศการ การออกร้าน ของส่วนต่าง ๆ การจำหน่ายสินค้าราคาถูก ผลิตภัณฑ์ OTOP การแข่งขันกีฬา นักเรียน นักศึกษา การแสดงดนตรี มหรสพต่าง ๆ ล้วนได้รับความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งในและนอกจังหวัด จนกลายเป็นประชาสังคม ในแบบฉบับจังหวัดพิจิตร ผ่านช่างประกอบเรือ กลายเป็นประเพณีการแข่งขันเรือยาวจังหวัดพิจิตร

ช่างทำเรือไม่ต้องมีความรู้ แต่จะมีหลายอย่าง เช่น วัสดุทัศนของตนเอง สิ่งแรกที่ควรรู้คือรู้เรื่องตัวเรือ สนามการแข่งขัน เช่น ไปแข่งที่น้ำโขงน้ำเขียวตัวเรือต้องไปอีก 1 ใบ ต้องรู้ว่าตัวเรือแบบไหนที่จะไปสู้กับคนน้ำโขง พอน้ำนิ่งก็ต้องไปอีกแบบหนึ่ง เรือต้องเบา ต้องนอนน้ำ เรือสมัยก่อนจะค่อนข้างสูงมาก เนื้อไม้ที่เพิ่มอีก 2 นิ้วความยาว 36 เมตร 2 ข้างซ้ายขวาเพิ่มมาเท่าไร และจะทำให้คนพายยากเพราะค่อนข้างสูง พอนั่งสูงเรือจะโคลง เพราะนั่งสูงกว่าน้ำ นั่นคือเรือโบราณ แต่ตอนหลังจะลักษณะดูที่มีลักษณะเบามาก่อนพระรูปทรงที่ท้องมีความมนสวย องค์ความรู้เหล่านี้ได้มาจากการสังเกตการณ์ การเรียนรู้อย่างจริงจัง ความต่อเนื่องความจริงใจตั้งใจอยู่ ทำเรือ 30 บล็อกจะเป็นแบบนี้ 40 คาน 55 แบบนี้เรือจะวิ่งทุกลำ ซึ่งมาตรฐานจะไม่หนีกัน เรือไม่ได้ทำยากแต่ทำบล็อกจะยากกว่า ถ้าเป็นชาวบ้านถ้าทำลำหนึ่งก็ต้องใช้เวลา 2 ปี ต้องสร้างบล็อกสร้างแบบ สร้างมาตรฐาน ประสบการณ์มาจากความคิดต่าง ๆ ถ้าว่างเมื่อไหร่ก็ใส่ความคิดว่าจะทำอย่างไร กระบวนการต้องรัดไม้ จัดหาไม้ ไม้ประคูดู ความหนาความกว้างเท่าไร ไม้ประกอบความหนาความกว้างเท่าไร ใช้ตุ้มน้ำหนักให้เท่ากันหมดทุกแผ่น บางที่ไม่มีก็จะใช้กบไส เพราะไม้จะไม่เท่ากัน พอไม้เท่ากันหรือวิ่งจะบิดเบี้ยว ซึ่งจะใช้ไม้สักโรงเลื่อยผ่าไม้จะเท่ากันแต่ไม้จากชาวบ้านผ่าไม่ค่อยเท่ากัน ไม้จากโรงเลื่อยหาได้มาตรฐานมากกว่า สิ่งสำคัญที่สุดก็คือ 1.2 ซม. ก็ต้อง 1.2 ซม. 1.8 ซม. ก็ต้องเป็น 1.8 ซม. ถ้า 2 ซม. ก็ต้องเป็น 2 ซม. สิ่งสำคัญที่สุดคืออุปกรณ์ที่สร้างไป ซึ่งมีความแตกต่างจากอดีตและปัจจุบันก็ไม่ได้แตกต่างกันเท่าไร เครื่องมือก็คือเครื่องมือเดิม ๆ รูปทรงก็อยู่ที่ว่าแต่ละปีจะ

ทำในลักษณะใด วางโปรแกรมให้เหมือน Toyota 3 ปี ก็ทำการเปลี่ยนรุ่น ปีที่แล้วหัวสูงก็วิ่งดีแล้ว ใจก็ชอบ ซึ่งจะทำให้หัวสูงอีกก็จะเป็นความธรรมดา ก็จะลดหัวลง ให้เหยียดน้ำสวยขึ้น จากที่ใหญ่ก็ลดขนาดให้เล็กลงตามความสวยงาม ซึ่งจะได้ไม่มีแบบตายตัว “ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะคิดเพียงคนเดียววางแผนเอง ก็คือเราต้องสวย ต้องวิ่ง หลักการก็คือต้องทำให้ชาวบ้านพายได้” ถ้าเกิดเรือข้างอื่นและฝีพายของชาวบ้านเรือต้องสู้ได้ ถ้าเป็นที่มาชาติก็จะยิ่งดี การทำเรือไม่มีหน่วยงานใดเข้ามาเกี่ยวข้องหรือให้การสนับสนุน ทำจากทุนของตนเอง

บทสรุป

“ทุนทางสังคม” ในจังหวัดพิจิตรแบ่งออกเป็นทุนที่เป็นรูปธรรม ที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ แม่น้ำน่าน แม่น้ำยม และแม่น้ำพิจิตร พื้นที่ซึ่งเหมาะแก่การทำการเกษตรและยังเป็นเส้นทางการคมนาคมในสมัยอดีต และนามธรรม ได้แก่ ประเพณีการแข่งขันเรือยาว ที่อยู่คู่กับสายน้ำ และเป็นจุดเด่นของจังหวัดพิจิตร คือ มีแม่น้ำสำคัญสามสายไหลผ่าน บริเวณแม่น้ำจะมีวัดที่สำคัญๆ และที่ขาดไม่ได้วัดที่อยู่บริเวณแม่น้ำจะมี “เรือ” เป็นสมบัติส่วนรวมของวัด เพื่อเอาไว้ใช้แข่งขันเพื่อความสนุกสนานและความสามัคคีของคนในชุมชน วัดใดที่มีเจ้าอาวาสที่มีชื่อเสียงและคนในและนอกชุมชนให้ความนับถือและใช้พื้นที่ของวัดในการจัดแข่งขันเรือยาว และทุนที่เป็นนามธรรมคือ ประเพณีการแข่งขันเรือยาว ความรู้ วิถีปฏิบัติ กระบวนการ ของช่างประกอบเรือยาวพิจิตร ที่ได้กล่าวถึงเป็นลำดับต่อไป

ทรัพยากรมนุษย์ทางวัฒนธรรม (ช่างประกอบเรือ) ในการจัดการแข่งขันย่อมมีการ “ขุดเรือ” ที่ใช้ไม้ทั้งต้นในการขุด ส่วนมากจะนิยมใช้ไม้ตะเคียน เพราะมีขนาดที่เหมาะสม แข็งแรงและมีความสวยงามทนทาน และยังแฝงและผูกติดกับเรื่องของความเชื่อในชุมชนว่าต้นไม้มีแม่ย่านางในความเชื่อในพระพุทธศาสนาองว่ามีเทพ หรือรุกเทวดาคุ้มครองต้นไม้อยู่” จึงนิยมใช้ไม้ชนิดนี้มาทำเรือขุด การขุดเรือได้เลื่อนหายไปเพราะต้นไม้หายาก บวกกับข้อจำกัดในการกฎหมายที่จะตัดหรือโค่น และระยะเวลาในการทำใช้เวลานาน ใช้แรงงานมาก และมีการใช้เทคโนโลยี เครื่องจักร เครื่องมือที่ทันสมัยมากขึ้น จึงเปลี่ยนจากช่างขุดเรือ มาเป็น (ช่างประกอบเรือ) ในระยะแรกเริ่มมีการนำเข้าเรือเก่าจากประเทศลาว เพราะประเทศลาวใช้เรือไม่นานก็เปลี่ยนเพราะทรัพยากร (ต้นไม้) ยังหาได้ง่ายช่างชาวไทยจึงนิยมไปซื้อมาจากลาวและประกอบ ซ่อมแซม ปรับปรุง ให้ใช้งานได้ และบางส่วนก็นำเรือที่มีอยู่แล้วมาซ่อมแซมใช้ เรือเก่าปัจจุบันไม่นิยมใช้เพราะมีความยุ่งยาก เช่น เรือนี้เป็นตำนานในการแข่งขัน คนอื่น หรือชุมชนอื่นมาขอยืม เช่า ไปแข่งขันก็มีความยุ่งยาก เพราะคณะกรรมการวัด บางส่วนก็เห็นด้วย บางส่วนก็ไม่เห็นด้วย บางส่วนยากใช้งาน บางส่วนจะอนุรักษ์ จึงเกิดปัญหาขึ้น และอีกประการเมื่อการแข่งขันมีเงินรางวัลมาก แรงจูงใจมาก บวกกับนักการเมืองท้องถิ่น ระดับชาติ บริษัทเอกชน ส่วนราชการ มหาวิทยาลัย ต้องการมีเรือเป็นของตนเองเพื่อใช้ในการแข่งขัน หรือประกอบขบวนแห่ จึงเกิดช่างประกอบเรือขึ้น ซึ่งจำแนกได้ 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ 1) มีโรงงานขนาดย่อม มีหัวหน้าช่าง ช่างไม้ ช่างสี ช่างอัดกราว อัดอีฟอกซี แบบครบวงจร แบบนี้จะเป็นธุรกิจเพื่อรักษาประเพณี และอาชีพช่างไว้ และมีการออกแบบ การทำงานแบบเป็นขั้นเป็นตอน

กำหนดขนาดเรือ วงเงิน และระยะเวลาได้ ช่างแบบนี้จะนิยมใช้ไม้สักในการประกอบ และเป็นไม้สักที่ออกมาจากโรงงานเพราะสามารถควบคุมขนาดของไม้ได้ตามความต้องการของช่าง และไม้สักเป็นไม้ที่ทน แข็งแรง สวยงาม และมีขนาดเบา 2) เป็นแบบช่างตามบ้าน หรือคนที่อยากประกอบเรือ ที่มีความผูกพันกับเรือ หรือมีวิชาชีพช่างไม้อยู่บ้าง เป็นการตกลงกันระหว่างวัดกับช่างในการจ้างประกอบเรือขึ้นในแต่ละลำ ไม้ที่ใช้ประกอบจะมีความหลากหลาย สิ่งเหล่านี้เป็นความรู้ ภูมิปัญญา กระบวนการ ของกลุ่มคนที่เรียกตัวเองว่า “ช่างประกอบเรือยาว”

เครือข่ายช่างประกอบเรือยาวกลุ่มแรกผ่นตัวจากคนชอบเรือยาว เป็นฝีพาย มาเป็นผู้ฝึกสอน (โค้ช) สามารถฝึกฝีพายให้ได้รับรางวัลในการแข่งขันในพื้นที่ และติดทีมชาติได้แล้วพัฒนาไปฝึกให้หน่วยสงครามพิเศษในการแข่งขันเรือยาวจนมีประสบการณ์ จึงมาเป็นช่างประกอบเรือ โดยการออกแบบเรือ (จากเรือแคนู เรือคายัค) จากการสังเกตในการฝึกทหารแล้วเห็นคนซ้อมดังกล่าวแล้วให้ช่างที่เคยทำเรือมาทำและสอนไปในตัวจนได้รับรางวัลชนะเลิศจึงมีชื่อเสียงมาจนถึงปัจจุบัน คนในวงการไม่ว่าจะเป็นช่างด้วยกันเอง ฝีพาย วัด หน่วยงาน องค์กรภาครัฐ ให้การยอมรับ ส่งผลถึงระดับประเทศ ถึงต่างประเทศก็มีการติดต่อซื้อขายกัน แต่ต้องมาคุยเองที่บ้านช่าง เรื่องขนาด ราคา และการบริการหลังการขายในการประกอบเรือในแต่ละลำ กลุ่มที่สองเป็นคนที่อยู่ในชุมชนหรือวัดนั้น ๆ วัดจะมีการประกอบเรือยาวขึ้น หรือซ่อมแซมเรือก็มีการพูดคุยกับช่าง ตกลงราคา โดยวัดเป็นผู้เสาะแสวงหาช่างที่มีฝีมือ วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ส่วนมากเป็นของวัด เครือข่าย ชื่อเสียง การยอมรับ และราคา ขึ้นอยู่กับช่าง ช่าง ที่เคยประกอบเรือยาวแล้วได้รับรางวัลก็สนาม หรือเคยชนะเรือที่มีชื่อเสียงมากน้อยแค่ไหน จะเป็นตัวการันตีฝีมือช่าง และสามารถเพิ่มมูลค่าของตัวช่างอีกด้วย องค์กรประกอบในการแข่งขันเรือยาว ฝีพาย 60 เปอร์เซนต์ เรือ 30 เปอร์เซนต์ อีก 10 เปอร์เซนต์ เป็นเรื่องของโชคหรือดวง เช่น แม่น้ำ ล่องน้ำที่แข่งขัน ในการแข่งขันยังได้ใช้กฎ กติกาที่มีความเป็นสากลมากขึ้นจากสมาคมกีฬาเรือพายแห่งประเทศไทย การจัดงานส่วนมากใช้ทีมอแอกไนเซอร์ในการจัดการแข่งขัน มีการลงทุน มีผลประโยชน์ ทางธุรกิจที่เข้ามาเกี่ยวจากประเพณีการแข่งขันเรือยาว เข้ามาเกี่ยวข้องกับประเพณี สิ่งเหล่านี้ที่ทำให้ความสัมพันธ์ บ้าน วัด โรงเรียน ชุมชน หายไป การแข่งขันเพื่อความสนุก สนุกสนาน กติกาชาวบ้าน รางวัลชาวบ้านก็หายไปเพราะทุกลำล้วนแต่ต้องการเอาชนะเพื่อชื่อเสียง และเงินรางวัล มีฝีพายทีมชาติ ทหาร เข้ามาร่วมแข่งขันและได้แทนที่ฝีพายพื้นบ้าน ความสามัคคีของในชุมและนอกชุมชนไป หลงเหลือไว้แต่ผลประโยชน์ทางธุรกิจจากการทำประเพณีให้เป็นสินค้า เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- ไมตรี อินทร์ระย. (2560). ทูทางสังคม. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์*, 9(2), 14-25.
- บุญทัน ดอกไธสง. (2551). *การจัดการทุนมนุษย์*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ตะวัน.
- สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ. (2562). *ประชาสังคม*. เข้าถึงได้จาก <http://saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=26&chap=3&page=t26-3-infodetail02.html>.

- สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 (ฉบับย่อ)*. เข้าถึงได้จาก https://www.nesdb.go.th/download/document/SAC/NS_SumPlanOct 2018.pdf.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี. (2560). *สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564*. เข้าถึงได้จาก <https://www.nesdb.go.th/download/plan12/pdf>.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2555). *เวทีนวัตกรรม*. เข้าถึงได้จาก https://www2.opdc.go.th/oldweb/thai/inno_web/William%20D.Eggers/Governing_by_network.pdf.
- Supanee Klunklad. (2556). โครงการศึกษาการพ่นกับการแข่งเรือยาวประเพณี. *วารสารบัณฑิตศึกษา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์*, 2(2), 79-96.
- Super User. (2555). *แข่งเรือยาวประเพณี*. เข้าถึงได้จาก <http://www.phichit.go.th/phichit/index.php/about/campaign/12-campaign/12-boat-race>.

